

Eesti Konjunkturiinstituut
Estonian Institute of Economic Research

**Mahetoodangu eksport ja
Euroopa Liidu riikidesse turustamine
Eestist 2015. aastal**

Tallinn
Oktoober 2016

Tellija: Maaeluministerium

Projektgrupi koosseis: Piret Hein, Pille Vahtramäe, Maris Viileberg, Mati Reiman, Bruno Pulver, Viivika Savina

Eesti Konjunkturiinstituut

Rävala 6 19080 Tallinn

Tel 668 1242

E-post: eki@ki.ee

<http://www.ki.ee>

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel tuleb viidata allikale.

Sissejuhatus

Mahepõllumajandusliku maa pinna järgi on Eesti jõudnud Euroopas juhtriikide hulka. Kuna aga Eesti turg on väike ja elanikud (võrreldes kõrgelt arenenud riikide elanikega), madalama ostujõuga, siis tuleb mahepõllumajanduse arenguks otsida turgu väljapoolt Eestit.

Käesoleva uuringu eesmärk oli välja selgitada 2015. aastal kolmandatesse riikidesse eksporditud ja teistesse Euroopa Liidu riikidesse turustatud mahepõllumajanduse väärtus järgmiste tootegruppide kaupa:

- elusloomad (sh tõuloomad);
- liha ja lihatooted;
- piimatooted;
- munad;
- tera- ja kaunvili;
- kartul, köögiviljad, puuvili ja marjad;
- tooted kartulist köögiviljast, puuviljast ja marjadest;
- pärm;
- mesi ja mesi lisandiga;
- taimeteed, maitseained, droogid;
- õlid;
- joogid;
- pagari-, kondiitri- ja pastatooted;
- muud tooted.

Uuringu tulemusi kasutab Maaeluministerium mahepõllumajanduse arengukava 2014-2020 strateegilise eesmärgi saavutamise meetmete rakendamise tulemuste hindamisel.

1. Metoodika

Kuna mahepõllumajandussaaduste, sh elusloomad ja –toidukaupade ekspordi kohta Eestis eraldi arvestust ei peeta, tuli käesoleva uuringu käigus välja töötada metoodika nende tootegruppide ekspordimahtude hindamiseks. Enamike tootegruppide osas piisas maheeksportööride küsitlemisest. Uuringu käigus viis Konjunktuuriinstituut 2016. aasta 3. maist 15. septembrini läbi potentsiaalsete maheeksportijate küsitluse interneti teel. Küsitlusankeedid saateti 95-le mahetootjale ja/või –käitlejale. Ettevõtete valimi koostamisel saadi eelinfot potentsiaalsete maheeksportööride kohta Põllumajandusameti regionaalsetelt maheinspektoritelt ja Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuselt, tehti valik mahekäitlejate registrist. Küsitlustulemuste arvestamisel lähtuti sellest, et kui ekspordimisel kasutati kodumaiseid kokkuostjaid/vahendajaid, siis kasutati ainult vahendajate andmeid, välistamaks sama kauba puhul topeltarvestust.

Maheelusloomade ekspordimahu hindamisel andis küsitlus vaid mõningaid indikatsioone, kuid selle kaubagrupi kogu ekspordimahu tuli hinnata kaudsete meetoditega. Elusloomade kogumiskeskused, kes Eestis loomade ekspordi korraldavad, ei erista mitte kuidagi maheloomi tavaloomadest, kuna nende töös seda vaja ei ole. Lisaks kogumiskeskustele ekspordivad elusloomi ka suuremad tootjad otse või ühistute kaudu. Samuti ei ole võimalik maheloomade liikumise kohta riiklikest loomade liikumise dokumentidest ja registritest andmeid välja võtta, sest neis pole loomade mahe-olemisest mingit märget – nt Veterinaar- ja Toiduametile (VTA) esitatavates elusloomade ekspordiantmetes, Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooniameti (PRIA) loomade registris. Maheloomade statistikat kogub küll Põllumajandusamet, kuid seda vaid loomade arvu kohta hetkeseisuga korra aastas. Elusveiste- ja –lammaste ekspordimahu hindamisel ei saa kasutada ka Statistikaameti elusveiste ja -lammaste ekspordiantmeid, kuna need on Konjunktuuriinstituudi hinnangul alahinnatud üle 2 korra. Tõenäoliselt ei ole osad elusloomade ekspordöörid Statistikaametile ekspordiantmeid esitavate ettevõtete valimis. Konjunktuuriinstituut kasutas elusloomade ekspordikäibe hindamisel Veterinaar- ja Toiduameti, Põllumajandusameti, Statistikaameti ja ekspordööridelt saadud andmeid ning konsulteeriti Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu spetsialistidega.

2. Tulemused

Uuringust selgus, et 2015. aastal eksportis Eestist mahetooteid vähemalt 21 ettevõtet ligikaudu 20 mln euro eest. Suurem osa (83%) müüdi teistesse Euroopa Liidu liikmesriikidesse, alla viiendiku (17%) kolmandatesse riikidesse. Kuna erinevate tootegruppide eksporditõrje on Eestis vähe, siis ei saa konfidentsiaalsusnõuete tõttu (avaldamiseks vajalik vähemalt 3 ettevõtet) grupiti andmeid avaldada, seda saab teha üldistatult. Mahetoodetest eksporditi peamiselt taimseid tooteid, sh teravili, kaunvili, õli- kultuurid, rapsikook, jahu-, pasta- ja pagaritooted, alkohol, puu-, köögivilja- ja marjatooted, taime- teed. Taimsete toodete andmetega kokku on liidetud ka mahepärmis ekspordikäive. 52% taimsete toodete ekspordikäibest tuli maheteravilja väljaveost, ülejäänud teistest ülalnimetatud mahetoodetest kokku. Loomsete toodete osakaal maheeksportis oli 28%, millest suurema osa moodustas elusveiste eksport, kuid eksporditi ka eluslambaid, veiseliha, liha- ja piimatooteid.

Tabel 1. Eesti mahetoodangu ekspordikäive 2015. aastal (tuh eur)

	ELi riikides-	III riiki-	Kokku	Osakaal (%)
	se	desse		
Loomsed tooted, sh elusloomad, liha, lihatooted, piimatooted	5 090,8	464,0	5 554,8	28
Taimsed jm tooted	11 562,2	2 853,2	14 415,4	72
sh teravili	5 330,5	2 111,7	7 442,2	37
Kokku	16 653,0	3 317,2	19 970,2	100%
piirkonna osakaal %	83%	17%	100%	

Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut

2013.aastal oli mahetoodete eksport uuringu "Maheturg 2013" andmetel 5,93 milj. eurot. Mahetoodete ekspordi puhul hinnati käesoleva uuringu käigus ka seda, kas need müüdi maheviitega või mitte. Maheviitega müük tähendab seda, et Eestist välja müüdav mahetoode on toodetud mahepõllumajanduse nõuete kohaselt ning tootjale on järelvalveasutus väljastanud selle kohta tõendava dokumendi. Müügipakendis toode peab kandma EL mahelogo, lahtise toote puhul on saatedokumendil viide, et tegemist on mahetootega.

Osa mahedalt toodetud loomi, saadusi, tooteid müüakse aga segatuna tavatoodetega, mittemahedate lisanditega või selliselt, et ostjal ei ole nt eluslooma mahe päritolu oluline ja seda pole saatedokumentidesse märgitud. Viimatinimetatud tooted/loomad on mahedana ekspordist välja arvatud.

Uuringust selgus, et maheviitega Eesti ettevõtete toodetud (sh tellimustööna mujal toodetud) mahetooted müüdi 2015. aastal kokku ligikaudu 15,6 mln euro eest. Seega mahedana ekspordi osakaal kogu mahetoodete ja –loomade ekspordikäibes oli 78%. Loomsete saaduste väike mahedana müügi osakaal tulenes eelkõige sellest, et suur osa eksporditud maheloomi müüdi ostjale, kelle puhul loomade mahepõllumajanduslik päritolu ei olnud oluline, need müüdi tavaloomadega läbisegi.

Tabel 2. Mahedana eksporditud Eesti mahetoodangu ekspordikäive 2015. aastal (tuh eur)

	Kokku	sellest mahedana	mahedana ekspordi osakaal (%)
Loomsed tooted, sh elusloomad, liha, lihatooted, piimatooted	5 554,8	1 141,8	21
Taimsed jm tooted	14 415,4	14 415,4	100
sh teravili	7 442,2	7 442,2	100
Kokku	19 970,2	15 557,2	78

Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut

Ettepanekud

- Mahetoodete kohta statistika kogumise parandamiseks tuleks olemasolevaid riiklikke andmebaase täiendada selliselt, et ristkasutus maheregistriga oleks võimalik ja seda ka ajas tagasi. Nt PRIA loomade registrist võiks saada pärida andmeid maheloomade liikumise kohta või VTA loomade ekspordi ja teistesse ELi riikidesse turustamise andmetest oleks võimalik eristada maheloomi. Praegusel juhul ei ole kummaski andmebaasis võimalik maheloomi tavaloomadest eristada.
- Statistikaamet võiks VTA-ga koostöös parandada elusloomade ekspordijate valimit või võrrelda aasta koondandmete suurusjärke, et kogutud ja avaldatud andmed oleksid usaldusväärsemad. Samuti võiks uurida mismoodi on maheekspordi andmete kogumine korraldatud nt Taanis, kus Taani Statistikaamet avaldab maheekspordi andmed¹ tootegruppide ja sihtriikidekaupa alates 2003. aastast.

¹ <http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1536>